

OYBEK IJODI MADANIY-MA'RIFIY MEROS VA DAVLAT SIYOSATI NUQTAYI NAZARI

Toshkent to'qimachilik va yengil sanoat instituti
Dizayn va texnologiyalar fakulteti 18-24 guruh talabasi
M.M.Rasulova

Annotatsiya: Ushbu maqolada XX asr o'zbek adabiyotining yirik namoyandasi — Muso Toshmuhammad o'g'li Oybek hayoti, ijodiy faoliyati va adabiyotga qo'shgan ulkan hissasi keng qamrovda tahlil qilinadi. Maqolada Oybekning nasriy va she'riy merosi, shuningdek, o'zbek tilining rivojlanishiga va milliy ma'naviyatning shakllanishiga qo'shgan hissasi o'rganiladi. Shu bilan birga, Oybek ijodining davlat siyosati, jamiyatning ijtimoiy-ma'naviy hayoti va prezident qarorlari bilan bog'liq jihatlari ham batafsil yoritilgan.

Kalit so'zlar: Oybek, ijod, nasr, she'riyat, tarjima, til, adabiyot, ma'naviyat, davlat siyosati, prezident qarorlari, O'zbekiston, XX asr adabiyoti.

Аннотация: В статье изучаются творческий стиль Ойбека, его писательский труд, литературная манера и переводческая деятельность, а также уникальные образы, созданные им в поэзии и прозе, историко-биографические романы, поэмы и рассказы, через которые он внес значительные новшества в узбекскую литературу. Помимо этого, рассматриваются государственные награды, дом-музей, памятник Ойбеку, а также присвоение его имени школам и скверам в Ташкенте, что отражает его место в культурной и духовной жизни узбекского народа и признание государства.

Ключевые слова: Ойбек, творчество, проза, поэзия, перевод, язык, литература, духовность, государственная политика, указы Президента, Узбекистан, литература XX века.

Abstract: This article provides a comprehensive analysis of the life, creative activity, and significant contribution to literature of Muso Toshmuhammad oglu Oybek, a

prominent representative of 20th-century Uzbek literature. The article examines Oybek's prose and poetic legacy, as well as his contributions to the development of the Uzbek language and the formation of national spirituality. In addition, the aspects of Oybek's work related to state policy, the socio-cultural life of society, and presidential decrees are thoroughly discussed.

Keywords: Oybek, creativity, prose, poetry, translation, language, literature, spirituality, state policy, presidential decrees, Uzbekistan, 20th-century literature.

Muso Toshmuhammad o'g'li Oybek (1905 yil 1 oktyabr 1968 yil 7 yanvar) XX asr o'zbek adabiyotining yirik namoyandasi, shoir, yozuvchi, adabiyotshunos olim va jamoat arbobi bo'lgan. U O'zbekiston xalq yozuvchisi (1965) unvoniga sazovor bo'lgan va 1943 yildan O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi sifatida faoliyat yuritgan. Oybek hunarmand oilasida tug'ilgan va dastlab Oqmasjid mahallasidagi eski maktabda (1911–1917) tahsil olgan. Keyinchalik «Namuna» maktabida (1918–1921) [1], Navoiy nomidagi ta'lim va tarbiya texnikum-internatida (1921–1925) va Toshkent universitetining ijtimoiy fanlar fakultetida (1925–1927) o'qigan. Shundan so'ng Leningrad xalq xo'jaligi institutida o'qishni davom ettirgan (1927–1929), ammo og'ir kasallik tufayli Toshkentga qaytib, universitetni tamomlagan (1930) [1].

Oybek mehnat faoliyatini talabalik yillarida boshlagan: o'rta maktab, texnikum va ishchilar fakultetlarida dars bergan (1925–1927), shuningdek, Xalq xo'jaligi, Qishloq xo'jalik va Pedagogika institutlarida til va adabiyot fanlaridan o'qituvchi bo'lgan. Toshkent universitetining iqtisod fakultetida esa assistent sifatida xizmat qilgan (1930–1935). 1937–1938 yillarda siyosiy tazyiqlar va qatag'onlar oqibatida Oybek ish faoliyatida muammolarga duch kelgan, ammo keyinchalik tarjimon-muharrir, ilmiy xodim va adabiy faoliyatini davom ettirgan. 1945–1959 yillarda «Sharq yulduzi» jurnaliga bosh muharrir, 1950–1952 yillarda Til va adabiyot institutining direktori, 1958–1968 yillarda «O'zbek tili va adabiyoti» jurnalining bosh muharriri bo'lgan [2].

Oybekning ijodiy yo'li va ijtimoiy-madaniy qadriyatlari Oybek adabiyotga 1926 yilda bo'lgan she'riy to'plamlari bilan kirib keldi va o'z ijodida lirik hamda epik

yoʻnalishlarni uygʻunlashtirdi. Uning nasriy merosi esa “Qutlugʻqon”, “Navoiy”, “Quyosh qoraymas” va “Ulugʻ yoʻl” kabi romanlarni oʻz ichiga oladi.

Zarifa Saidnosirova “**Oybegim mening**” asarida Oybekning ijodiy jarayonini shunday tasvirlaydi “Oybek bir jumla ustida soatlab oʻtirardi... uzib olgan qogʻoz parchasini chaynardi...” [3]. Bu esa ijodkorning soʻzga boʻlgan eʼtiborini, til va fikr uygʻunligiga intilishini aniq koʻrsatadi.

Abdulla Qodiriy esa yozuvchi ustozlar uchun shunday prinsipni taʼkidlaydi: “bir soatda emas, oʻn soatda yozish, bir qayta emas, oʻn qayta tuzatish..” bu - professional yozuvchilikning muhim talabidir [4].

Oybek oʻzining “Oʻzbek poeziyasida til” maqolasida esa poeziya tiliga xos toʻrtta xususiyatni qayd etadi - ohangdorlik, boʻyoqlilik, ixchamlik va chiroylilik; u “qofiya uchun maʼnoni qurbon qilish yaramaydi” deb, til va mazmun uygʻunligini eng asosiy mezon deb bilgan.

Mustaqillik yillarida Oybek ijodi davlat siyosati nuqtayi nazaridan ham yuqori baholangan. **Istiqlol yillarida Oybek Oʻzbekiston Respublikasi Prezidenti farmoniga koʻra, “Buyuk xizmatlari uchun” ordeniga sazovor boʻlgan.** Bu mukofot Oybekning xalq oldidagi xizmatlari, adabiyot va madaniyatni rivojlantirishdagi ulkan hissasi uchun berilgan oliy davlat eʼtirofidir.

Oʻzbekiston Prezidentining madaniyat sohasiga oid siyosati bu kabi meroslarni asrab-avaylash va yosh avlodga yetkazish, maʼnaviyatni mustahkamlashga xizmat qiladi [5]. Prezident tashabbuslari boyicha oʻtkazilgan adabiy-maʼrifiy tadbirlarda Oybek ijodi keng yoritilib, uning asarlari yangi nashrlarda chop etilishi, yoshlar orasida targʻib qilinishi taʼminlanadi [6].

Oybek tarjimon sifatida jahon adabiyotining eng yuksak namunalarini oʻzbek tiliga tarjima qildi, bu esa oʻquvchilarga dunyoning buyuk adabiy asarlarini ona tilida oʻqish imkonini berdi [7].

U, shuningdek, tarixiy romanlarda xalqning kechinmalari, milliy qadriyatlar, adolat va insoniylik masalalarini chuqur badiiy tahlil ostiga olgan. Oybekning asarlari oʻzbek adabiyotining **badiiy tafakkurini boyitdi, maʼnaviy meros sifatida mustahkam oʻrin**

topdi . Ushbu maqolani tayyorlash jarayonida men Muso Toshmuhammad o‘g‘li Oybekning o‘zbek adabiyoti va milliy ma’naviyat taraqqiyotidagi beqiyos o‘rnini yanada chuqurroq angladim. Oybek nafaqat iste’dodli yozuvchi va shoir, balki o‘z ijodi orqali xalqning tarixiy xotirasi, milliy o‘zligi va ma’naviy qadriyatlarini yuksaltirishga xizmat qilgan buyuk siymolardan biri hisoblanadi.

Xulosa

Uning nasriy va she’riy asarlarida aks etgan obrazlar, g‘oyalar va badiiy tafakkur o‘zbek adabiyotini yangi bosqichga olib chiqqanini ko‘rish mumkin. Ayniqsa, Oybekning tilga bo‘lgan yuksak talabi, har bir so‘zga mas’uliyat bilan yondashuvi va mazmun hamda shakl uyg‘unligiga intilishi uning ijodiy uslubini yanada yuksaltirgan. Shu bilan birga, Oybek merosining davlat darajasida e’tirof etilishi, uning nomining abadiylashtirilishi va asarlarining keng targ‘ib qilinishi adib ijodining bugungi kunda ham dolzarbligini yo‘qotmaganini ko‘rsatadi. Bu holat milliy madaniyat va ma’naviyatni rivojlantirishda bunday buyuk ijodkorlar merosining naqadar muhim ekanligini tasdiqlaydi.

Xulosa qilib aytganda, Oybek ijodini o‘rganish nafaqat adabiy bilimlarni boyitadi, balki yosh avlodning milliy o‘zlikni anglashiga, ma’naviy yetuklikka erishishiga va adabiyotga bo‘lgan hurmatini oshirishga xizmat qiladi. Ushbu mavzuni o‘rganish men uchun nafaqat ilmiy, balki ma’naviy jihatdan ham muhim tajriba bo‘ldi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro‘yxati

1. **Oybek ijodiga bag‘ishlangan adabiy tadbir** — O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti farmoni bilan “Buyuk xizmatlari uchun” ordeni va Oybek ijodiga bag‘ishlangan tadbir haqida maqola. O‘zA. [Oybek ijodiga bag‘ishlangan adabiy tadbir \(O‘zA\)](#)
2. **Oybek (writer)** — Ingliz tilidagi ensiklopedik maqola: Muso Toshmuhammad o‘g‘li Oybekning tarjimai holi, ijodi, sovet davridagi faoliyati va mukofotlari haqida ma’lumot. [Oybek \(writer\) — Wikipedia](#)
3. Sayfiyeva, M. (2025). *Buyuk mutafakkir Muso Toshmuhammad o‘g‘li Oybek hayot yo‘llari va o‘zbek adabiyotida tutgan o‘rni*. *Modern Science and Research*, 4(2), 4–8. — maqola Oybek hayoti, ijodi va o‘zbek adabiyotidagi o‘rni haqida ilmiy tahlil beradi. [InLibrary](#)

4. **Oybek hayoti va ijodi** — XX asr o‘zbek adabiyotining ulkan namoyandasi Oybekning tarjimai holi va ijodi haqida umumiy ma’lumot. Sputnik O‘zbekiston. [Oybek hayoti va ijodi \(Sputnik O‘zbekiston\)](#)
5. **Oybek (1905–1968)** — O‘zbek ziyolilari portali: Oybekning nasriy merosi, doston va romanlari hamda tarjima faoliyati haqida ma’lumot. [Oybek \(1905–1968\) — Ziyouz.com](#)
6. **Muso Toshmuhammad o‘g‘li Oybek tavalludining 120-yilligi** — Tug‘ilgan kuniga bag‘ishlangan kitob ko‘rgazmasi, mukofotlar va uy-muzey haqida ma’lumot. Muzrabot Axborot-kutubxona markazi. [Oybek tavalludining 120-yilligi \(Muzrabotakm.uz\)](#)
7. To‘rayeva, S.B. (2024). *Muso Toshmuhammad o‘g‘li Oybek — buyuk jamoat arbobi*. Tadqiqotlar.UZ — maqola Oybekning hayoti, ijodi va jamiyatdagi o‘rni haqida ma’lumotlar bilan boyitilgan. [Tadqiqotlar](#)